

UDK: 347.41+ 368.025.89:347.417+343.151

Prof. dr Predrag Ž. Šulejić,

redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu

SUBROGACIJA I REGRES U ZAKONU I SUDSKOJ PRAKSI PRAVNI POLOŽAJ GARANTNOG FONDA

Različita shvatanja o pravnoj prirodi regresnog zahteva Garantnog fonda prema licu odgovornom za prouzrokovanu štetu imaju direktan uticaj na stavove sudova, koji zauzimaju različita mišljenja zavisno od toga da li prihvataju da je reč o subrogaciji ili o regresu. To posebno dolazi do izražaja kod zastarelosti odštetnog zahteva GF. Razlike se ispoljavaju pre svega u pogledu dužine roka zastarelosti, kao i početka trajanja tog roka. Po jednom shvatanju, na zastarelost regresnog zahteva primenjuje se opšti rok zastarelosti koji, prema Zakonu o obligacionim odnosima, iznosi 10 godina (član 371.), a po drugom shvatanju, taj rok traje tri godine od dana kada je oštećeni doznao za štetu i učinioca (u smislu člana 376. st. 1. istog zakona). Kao dan početka trajanja roka, po jednim, uzima se prvi dan posle dana kada je osiguravač (odnosno Garantni fond) isplatio naknadu oštećenom licu, a po drugima, to je dan kada je oštećeni saznao za štetu i učinioca.

Autor polazi od stanovišta da je regresni zahtev Garantnog fonda samostalni zahtev odštetnog karaktera, jer zakonska obaveza Garantnog fonda

prema oštećenom licu pre svega ima karakter naknade štete. Ovaj pravni odnos potpuno je nezavisan od odnosa ugovora o osiguranju, koji je sopstvenik dužan da zaključi s društvom za osiguranje. Oštećeni ostvaruje pravo na naknadu štete od osiguravača bez obzira na obim pokrića iz ugovora o osiguranju od odgovornosti. Prema oštećenom licu osiguravač ne može da ističe nikakve prigovore koji proizlaze iz tog ugovora (član 28. st. 1. Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju). Odnos između oštećenog i osiguravača je, dakle, odnos u kome je osiguravač, na osnovu zakona, obavezan da naknadi štetu koju je oštećeni pretrpeo upotrebom motornog vozila. Otuda se na zahtev oštećenog lica primenjuju materijalne i procesne odredbe propisane o naknadi štete (o odgovornosti za štetu, o obimu naknade štete, sudskoj nadležnosti, zastarelosti i dr.). Garantni fond je u pravnoj poziciji osiguravača koji je isplatio tuđ dug (dug neosiguranog vlasnika motornog vozila, ili vozača kada zbog gubitka prava dug nije pokriven osiguranjem – na primer, u slučaju prouzrokovanja štete pod uticajem alkohola i sl.), koji se sastoji u naknadi štete koja bi bila pokrivena obaveznim osiguranjem. Naime, Garantni fond naknađuje štetu u istom obimu i prema istim uslovima kao da je bio zaključen ugovor o obaveznom osiguranju (član 91. st. 1. Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju). Po isplati osigurane sume tj. naknadi štete, Garantni fond ima pravo na povraćaj isplaćene naknade od štetnika u istom iznosu i po istom osnovu. Pri tome ne dolazi do promene osnova njegovog zahteva u regresnom postupku – i tada je, naime, reč o naknadi štete (koju je Fond pretrpeo isplatom oštećenom licu). Dakle, nije posredi prenos prava oštećenog lica na GF, već sticanje sopstvenog prava na naknadu od neosiguranog vlasnika (odnosno od nepoznatog vlasnika ili iz stečajne mase). Sam zahtev za naknadu štete, prema pravilima, zastareva u roku od tri godine od dana kada je Garantni fond, u svojstvu oštećenog lica, doznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo (član 376. Zakona o obligacionim odnosima). U odnosu na dužinu roka zastarelosti nema nikakvog razloga da on bude 10 godina (opšti rok zastarelosti), jer dužnik (neosigurani vlasnik) ne može da bude u povoljnijem položaju kada ga tuži Garantni fond negoli kada ga tuži oštećeno lice.

U odnosu na početak roka zastarelosti, budući da je reč o samostalnom pravu Garantnog fonda na naknadu štete *koju je on pretrpeo* (ispunjavajući zakonsku obavezu prema oštećenom licu), to potraživanje je nastalo u momentu isplate odštete oštećenom licu, pa je logično da od tog momenta teče i zastarelost tog potraživanja. Početak roka zastarelosti ne može da bude uslovljen početkom roka zastarelosti odštetnog zahteva oštećenog lica ni iz teorijskih ni

iz praktičnih razloga: naime, kada se eventualna parnica između oštećenog i Garantnog fonda pravosnažno okonča, možda je, s obzirom na vreme koje je proteklo od saobraćajne nezgode, već istekao rok za zastarelost potraživanja oštećenog prema štetniku, a to bi značilo da su zastarela i regresna potraživanja GF prema neosiguranom vlasniku. Otuda je prihvatljivo da početak roka zastarelosti regresnog potraživanja bude momenat isplate odštete oštećenom licu.

Takvo rešenje je predloženo i u Prednacrtu Građanskog zakonika Srbije, a naime, da regresno potraživanje osiguravača prema osiguraniku ili nekom drugom licu za isplaćenu naknadu štete trećem licu, za koju postoji odgovornost osiguranika ili nekog drugog lica, zastareva u roku od tri godine od dana isplate.

Ključne reči: *regres, subrogacija, zastarelost, Garantni fond, Prednacrt Građanskog zakonika Republike Srbije*

Uvod

Prema Zakonu o obaveznom osiguranju u saobraćaju (čl. 91-93), Garantni fond (GF) u obavezi je da licu kome je prouzrokovana šteta za koju postoji odgovornost neosiguranog vlasnika motornog vozila – ili vlasnika nepoznatog vozila, ili pak osiguravača nad kojim je pokrenut stečajni postupak – naknadi prouzrokovanu štetu, posle čega može da se obrati ovim licima zahtevom za povraćaj isplaćenog iznosa. Ovim zakonom nisu bliže predviđena različita pitanja ostvarivanja prava Garantnog fonda na povraćaj isplaćenog iznosa, kao što su pasivna legitimacija u slučaju spora prema vozaču koji je svojom isključivom krivicom prouzrokovao štetu, pravo na prigovor tuženog, pitanja sudske nadležnosti i zastarelosti (posebno odredbe o dužini roka zastarelosti i početka tog roka) i drugo. To dovodi do različitog tumačenja odredaba zakona i različite sudske prakse. Različita mišljenja u vezi s tim pitanjima oslanjaju se na tumačenje pravne prirode prava Garantnog fonda. Posredi su dva različita pravna instituta: subrogacija i regres. Nužno je, stoga, uočiti razlike koje postoje između ova dva instituta, budući da se u praksi, pa čak i u zakonskim tekstovima, ova dva zahteva ponekad ne razlikuju – bilo da se izjednačavaju ili se pogrešno označavaju.

Subrogacioni zahtev

Institut subrogacije u osiguranju Zakon o obligacionim odnosima reguliše u posebnom članu (čl. 939) pod naslovom *Prelaz osiguranikovih prava prema odgovornom licu na osiguravača (subrogacija)*. Osnovno je pravilo da po isplati naknade iz osiguranja sva osiguranikova prava prema licu koje je po ma kom osnovu odgovorno za štetu prelaze na osiguravača, po zakonu i do visine isplaćene naknade. U tekstu zakona jasno je naznačeno da je reč o prelasku *prava osiguranika* na osiguravača, a ne o sticanju sopstvenog prava osiguravača koji je isplatio naknadu osiguraniku za koju je odgovorno treće lice. Ovo pitanje – pitanje pravne prirode prava osiguravača koje on ostvaruje subrogacionim zahtevom – od posebnog je značaja za problem zastarelosti, pa ćemo se na njemu zadržati.

U članu 380. stav 6. koji se odnosi na subrogaciju, Zakon o obligacionim odnosima predvideo je dužinu i početak roka zastarelosti potraživanja osiguravača prema licu koje je prouzrokovalo štetu njegovom osiguraniku. Prihvaćeno je shvatanje po kome je subrogacioni zahtev pravo osiguravača izvedeno iz prava osiguranika prema trećem licu odgovornom za štetu, po kome na osiguravača prelaze ista prava koja je imao osiguranik. Drugo je shvatanje da je subrogacioni zahtev originerne prirode, to jest da je reč o sopstvenom pravu koje za osiguravača nastaje po isplati naknade osiguraniku. Saglasno prvom shvatanju, rok zastarelosti subrogacionog zahteva počinje da teče kad i zastarevanje prava osiguranika prema trećem odgovornom licu i navršava se u istom roku. To znači da zastarelost subrogacionog zahteva počinje od dana kada je osiguranik saznao za štetu i učinioca, a ne od dana kada je osiguravač isplatio naknadu osiguraniku, ili kada je on saznao za štetu i učinioca.

Pravna priroda subrogacionog zahteva

U našem pravu bilo je dosta kolebanja oko dužine i početka roka zastarelosti subrogacionog (i sa njim često izjednačavanog regresnog) zahteva osiguravača, upravo stoga što se polazilo od različitih stanovišta o prirodi prava osiguravača. Po jednom mišljenju, reč je o originernom pravu, koje za osiguravača nastaje sa isplatom naknade osiguraniku, a po drugom shvatanju, na osiguravača prelazi isto pravo koje je imao osiguranik.

Po jednom, dosta raširenom shvatanju u našoj sudskoj praksi, smatralo se da osiguravač stupa u prava osiguranika prema trećem odgovornom licu tek u momentu isplate odštete za štetu koju je pričinilo to lice, pa da od tada počinje da teče i rok zastarelosti ovog njegovog potraživanja. Manje su bila zastupljena shvatanja da zastarelost subrogacionog zahteva osiguravača prema odgovornom licu počinje da teče od dana kada on – osiguravač – sazna za štetu i njenog učinioca. Najviše je, pak, bilo prihvaćeno stanovište po kome rok zastarelosti regresnog potraživanja osiguravača počinje da teče istog dana kada je počeo da teče i rok zastarelosti osiguranikovog potraživanja prema odgovornom licu, odnosno od dana kada je saznao za štetu i učinioca. To je shvatanje po kome je osiguravač, na osnovu prava subrogacije, stupio u pravnu poziciju osiguranika prema štetniku, što znači da njegovo pravo nije originerno, nego izvedeno iz prava osiguranika. Ovo shvatanje o izjednačavanju zahteva osiguravača prema licu odgovornom za štetu sa zahtevom njegovog osiguranika iz građanske odgovornosti u odnosu na posledice zastarelosti prihvatano je i što se tiče dužine roka zastarelosti. Tako je suđeno da ovaj rok regresnog potraživanja osiguravača iznosi tri godine (kao za naknadu štete), što znači da posredi nije duži rok koji je ranije bio predviđen propisima o zastarelosti potraživanja iz ugovora o osiguranju. U tom smeru se kreće i naša novija sudska praksa.¹

---

¹ Viši trgovinski sud u jednoj odluci (Pž. 3693/2007 od 13. maja 2008.) ističe: „Osnovano tuženi u žalbi navodi da je prvostepeni sud pogrešno odlučio o prigovoru zastarelosti potraživanja tako što je u konkretnom slučaju primenio odredbu člana 380. tačka 1. ZOO, a ne odredbu člana 380. tačka 6. ZOO. Odredbom člana 380. stav 1. ZOO propisano je da potraživanje ugovarača osiguranja zastareva u roku od tri godine, računajući od prvog dana posle proteka kalendarske godine u kojoj je potraživanje nastalo. Prvostepeni sud pogrešno zaključuje, uz pogrešnu primenu citiranog člana 380. tačka 1. ZOO, da je potraživanje tužioca prema tuženom nastalo s danom isplate osiguranog iznosa oštećenom licu... Odredbom člana 380. st. 6. ZOO propisano je da zastarevanje potraživanja koje pripada osiguravaču počinje teći kad i zastarevanje potraživanja osiguranika prema tom licu i navršava se u istom roku. Na zastarelost potraživanja osiguranika prema trećem licu primenjuje se rok zastarelosti propisan za potraživanja naknade štete. Odredbom člana 376. tačka 1. ZOO propisano je da potraživanje naknade štete zastareva za tri godine od kada je oštećenik doznao za štetu i lice koje je štetu učinilo.

U konkretnom slučaju, tužilac je osiguravač oštećenog lica. Tuženi je osiguravač lica koje je štetu učinilo. S obzirom na to da je osiguravač naknadio štetu svom osiguraniku, na osnovu člana 939. tačka 1. ZOO, sa isplatom naknade iz osiguranja sva osiguranikova prava prema licu koje je po ma kom osnovu odgovorno za štetu prelaze na njega kao osiguravača, dakle po samom zakonu i do visine isplaćene naknade. Međutim, prilikom ocene prigovora zastarelosti potraživanja bilo je potrebno utvrditi kada je oštećeno lice odnosno osiguranik tužioca (osiguravača) doznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo (tj. za krivicu i odgovornost lica koje je štetu učinilo).“

Rešenje u Zakonu o obligacionim odnosima

Nema sumnje da je naš zakon o obligacionim odnosima sankcionisao praksu po kojoj se smatra da osiguravač ulazi u prava osiguranika na način da su ona za njega ista onakva kakva su postojala za osiguranika. Zakon precizno kaže: „Zastarevanje potraživanja koje pripada osiguravaču prema trećem licu odgovornom za nastupanje osiguranog slučaja počinje teći kad i zastarevanje potraživanja osiguranika prema tom licu i navršava se u istom roku” (čl. 380. st. 6). Zakon naglašava da je reč o potraživanju koje osiguravaču pripada *prema trećem licu odgovornom za nastupanje osiguravajućeg slučaja* – dakle, da je reč o subrogacionom zahtevu iz člana 939. ZOO, koji reguliše prelazak svih osiguranikovih prava sa lica koje je odgovorno za štetu na osiguravača. Posebno pitanje predstavlja zastarelost subrogacionog potraživanja osiguravača kada je šteta prouzrokovana krivičnim delom koje je istovremeno osiguravajući slučaj. Prema Zakonu o obligacionim odnosima, ako je za krivično gonjenje predviđen duži rok zastarelosti, zahtev za naknadu štete prema odgovornom licu zastareva kad istekne vreme određeno za zastarelost krivičnog gonjenja (čl. 377. st. 1). Postavlja se pitanje da li isto pravilo treba primeniti kada je u pitanju subrogacioni zahtev osiguravača. Ono je od interesa u pravu osiguranja jer se postavlja u raznim slučajevima subrogacionih zahteva: u subrogacionom zahtevu prema licu koje je učinilac krivičnog dela, u zahtevu prema organizaciji kojoj pripada radnik učinilac, u zahtevu zajednice socijalnog osiguranja prema osiguravajućoj kući za štete pričinjene fondovima socijalnog osiguranja od strane osiguranika od odgovornosti, u međusobnom potraživanju organizacija osiguranja imovine i lica. U našoj sudskoj praksi prema ovome je zauziman različit stav. Ispravnijim, i s pravnom prirodom prava koje subrogacijom prelazi na osiguravača usklađenim – smatramo stanovište po kome se posebna pravila o zastarelosti kada je šteta pričinjena krivičnim delom takođe primenjuju u odnosu na subrogacioni zahtev osiguravača.

Regresni zahtev

Postoji razlika između subrogacionog zahteva i regresnog zahteva. Kod *subrogacije* se prava osiguranika oštećenog prema trećem licu štetniku prenose na osiguravača koji je odštetu isplatio osiguraniku. Kod *regresa*, osiguravač

može zahtevati naknadu izmirene štete trećem licu od svakog odgovornog lica, pa i od svog osiguranika. Primer za subrogaciju je kada kasko osiguravač motornog vozila isplati naknadu štete svom osiguraniku, i ulazi u njegova prava prema trećem odgovornom licu. Primer za regres je kada osiguravač isplati odštetu trećem licu, za koju je odgovoran njegov osiguranik koji je vozio pod uticajem alkohola i koji u tom slučaju nije pokriven osiguranjem od odgovornosti. Kod subrogacije, osiguravač isplaćuje *svoj dug* iz ugovora o osiguranju (svom kasko osiguraniku) i ulazi u njegova prava prema odgovornom licu. Kod regresa, osiguravač isplaćuje naknadu umesto osiguranika, umesto odgovornog lica, to jest *tuđ dug*, i stiče pravo na povraćaj onoga što je za njega isplatio. U tom slučaju, njegovo pravo nastaje sa isplatom odštete trećem licu i od tog momenta počinje rok zastarelosti tog zahteva. Što se tiče dužine tog roka, ako bi se stvar tretirala kao odštetni zahtev, on bi iznosio tri godine (postoji mišljenje da može biti i kraći jer se od osiguravača može očekivati da u relativno kratkom roku po regulisanju odnosa sa oštećenim odluči da li će da pokrene regresni postupak prema licu odgovornom za štetu).

Pravni položaj Garantnog fonda u obaveznom osiguranju u saobraćaju

U teoriji i praksi postoje različita mišljenja o prirodi pravnog položaja Garantnog fonda kada se on pojavljuje kao dužnik naknade štete koju je prouzrokovao neosigurani vlasnik motornog vozila, ili nepoznato lice, ili osiguranik koji je pao u stečaj. Po jednim, u pitanju je subrogacija prava oštećenog lica, po drugim regres, po trećima jemstvo (sama reč „garantni” fond ukazuje na odnos jemca platca). Smatramo da je najprihvatljivije shvatanje po kome je u pitanju regresno pravo Garantnog fonda, koje on stiče po isplati naknade oštećenom licu.

Sudska praksa oko zastarelosti regresnog zahteva GF

Različita shvatanja o pravnoj prirodi regresnog zahteva Garantnog fonda prema licu odgovornom za prouzrokovanu štetu imaju direktan uticaj na stavove sudova, koji zauzimaju različita mišljenja zavisno od toga da li pri-

hvataju da je reč o subrogaciji ili o regresu. To posebno dolazi do izražaja kod zastarelosti odštetnog zahteva GF. Razlike se ispoljavaju pre svega u pogledu dužine roka zastarelosti, kao i početka trajanja tog roka. Po jednom shvatanju, na zastarelost regresnog zahteva primenjuje se opšti rok zastarelosti koji, prema Zakonu o obligacionim odnosima, iznosi 10 godina (član 371.), a po drugom shvatanju, taj rok traje tri godine od dana kada je oštećeni doznao za štetu i učinioca (u smislu člana 376. st. 1. istog zakona). Kao dan početka trajanja roka, po jednim, uzima se prvi dan posle dana kada je osiguravač (odnosno Garantni fond) isplatio naknadu oštećenom licu, a po drugima, to je dan kada je oštećeni saznao za štetu i učinioca.

Kao primer, navešćemo značajnije odluke koje se odnose na zastarelost zahteva osiguravača odnosno Garantnog fonda prema neosiguranom vlasniku motornog vozila:

Zaključak sa Zajedničke sednice Saveznog suda, vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda od 28. decembra 1976. godine glasi: „Regresno potraživanje zajednice osiguranja prema neosiguranom vlasniku motornog vozila odnosno neovlašćenom vozaču iz obaveznog osiguranja u saobraćaju zastareva u opštem zastarnom roku iz člana 371. ZOO, a zastarevanje počinje da teče od prvog dana kada je zajednica osiguranja isplatila naknadu štete.“ Isti stav zauzet je i u Zaključku sa XXVI Zajedničke sednice Saveznog suda, republičkih i pokrajinskih vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda od 30. i 31. oktobra 1984. godine,² gde se u obrazloženju navodi: „Osiguravač ispunjava obavezu zato što ga obavezuje zakonski propis. Čl. 939. ZOO primenjuje se na osiguranje imovine i ne primenjuje se na obavezno osiguranje od odgovornosti. Kada nema uslova za zakonsku subrogaciju u prava osiguranika u smislu čl. 939. ZOO, ne može se primeniti ni pravilo o zastarelosti potraživanja iz člana 380. st. 6. ZOO, što jasno sledi iz sadržaja ovog propisa. Osiguravaču je pravo na naknadu priznato posebnim zakonom od lica koje je propustilo da zaključi ugovor o osiguranju. Isplatom naknade oštećenom osiguravač ne ispunjava tuđu, već sopstvenu obavezu, koja mu je nametnuta posebnom zakonskom normom. Obaveza osiguravača predstavlja zakonsku obligaciju u užem smislu reči jer je zasnovana na posebnom zakonu, a istu pravnu prirodu ima i pravo na regres isplaćenog, koje zajednici osiguranja pripada takođe na osnovu posebne naredbe zakona. Potraživanje po navedenom osnovu zastareva u opštem zastarnom roku (čl.

---

² Zbirka sudskih odluka, knjiga 3–4, Beograd 1984, str. 114–118.

371. ZOO), a zastarelost počinje teći prvog dana po isplati naknade oštećenom (čl. 362. ZOO).“

U obrazloženju je, međutim, navedeno da u sudskoj praksi postoje i drukčija mišljenja, među kojima i stav da regresno potraživanje ima karakter potraživanja iz osnova naknade štete koja je indirektno prouzrokovana osiguravaču, a nastaje sa časom isplate naknade iz sredstava osiguravača, pa polazeći od ovako shvaćene pravne prirode regresnog potraživanja, zastarevanje počinje teći prvog dana posle dana kada je osiguravač isplatio naknadu oštećenom, a zastarelost nastupa protekom roka iz člana 376. i čl. 377. ZOO – dakle, u roku od tri godine. Pravna teorija zauzima ovo stanovište. Na primer: u Komentaru ZOO³ utvrđuje se da članom 380. ovog zakona nije obuhvaćeno potraživanje osiguravača prema neosiguranom korisniku odnosno neovlašćenom vozaču kod obaveznog osiguranja od odgovornosti u saobraćaju, pa tu dolazi do primene roka zastarelosti iz člana 376. i 377. ZOO, to jest roka od tri godine.

Prema stavu koji je zauzeo i Vrhovni sud Srbije u odluci Rev. 1896/84, potraživanje naknade štete koju je prouzrokovalo nepoznato vozilo zastareva u odnosu na zajednicu osiguranja imovine i lica u roku od tri godine od kada je oštećeni doznao za štetu, u smislu člana 376. st. 1. Zakona o obligacionim odnosima.

Regresni zahtev Garantnog fonda je samostalni zahtev odštetnog karaktera

Zakonska obaveza Garantnog fonda prema oštećenom licu pre svega ima karakter naknade štete. Ovaj pravni odnos potpuno je nezavisan od odnosa ugovora o osiguranju, koji je sopstvenik dužan da zaključi s društvom za osiguranje. Oštećeni ostvaruje pravo na naknadu štete od osiguravača bez obzira na obim pokrića iz ugovora o osiguranju od odgovornosti. Prema oštećenom licu osiguravač ne može da ističe nikakve prigovore koji proizlaze iz tog ugovora (član 28. st. 1. Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju). Odnos između oštećenog i osiguravača je, dakle, odnos u kome je osiguravač, na osnovu zakona, obavezan da naknadi štetu koju je oštećeni pretrpeo upotrebom motornog vozila. Otuda se na zahtev oštećenog lica primenjuju materijalne i

---

³ B. Blagojević, V. Krulj, Komentar ZOO, Josip Studin, sudija Saveznog suda, komentar uz čl. 388. ZOO. str. 1147

procesne odredbe propisa o naknadi štete (o odgovornosti za štetu, o obimu naknade štete, sudskoj nadležnosti, zastarelosti i dr.). Odnos između oštećenog i osiguravača je, dakle, zakonom regulisan odnos naknade štete. Istina je da osiguravač nije prouzrokovao štetu trećem licu, niti je šteta nastala upotrebom njegovog vozila, ali je zakon u opštem interesu propisao da je on obavezan da je naknadi trećem licu ako su ispunjeni određeni uslovi.⁴

Sve se ovo odnosi i na Garantni fond, koji je u pravnoj poziciji osiguravača koji je isplatio tuđ dug (dug neosiguranog vlasnika motornog vozila, ili vozača kada zbog gubitka prava dug nije pokriven osiguranjem – na primer, u slučaju prouzrokovanja štete pod uticajem alkohola i sl.), koji se sastoji u naknadi štete koja bi bila pokrivena obaveznim osiguranjem. Naime, Garantni fond naknađuje štetu u istom obimu i prema istim uslovima kao da je bio zaključen ugovor o obaveznom osiguranju (član 91. st. 1. Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju). Po isplati osigurane sume tj. naknadi štete, Garantni fond ima pravo na povraćaj isplaćene naknade od štetnika u istom iznosu i po istom osnovu. Pri tome ne dolazi do promene osnova njegovog zahteva u regresnom postupku – i tada je, naime, reč o naknadi štete (koju je Fond pretrpeo isplatom oštećenom licu). Dakle, nije posredi prenos prava oštećenog lica na GF, već sticanje sopstvenog prava na naknadu od neosiguranog vlasnika (odnosno od nepoznatog vlasnika ili iz stečajne mase). Sam zahtev za naknadu štete, prema pravilima, zastareva u roku od tri godine od dana kada je Garantni fond, u svojstvu oštećenog lica, doznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo (član 376. Zakona o obligacionim odnosima). U odnosu na dužinu roka zastarelosti nema nikakvog razloga da on bude 10 godina (opšti rok zastarelosti), jer dužnik (neosigurani vlasnik) ne može da bude u povoljnijem položaju kada ga tuži Garantni fond negoli kada ga tuži oštećeno lice.

U odnosu na početak roka zastarelosti, budući da je reč o samostalnom pravu Garantnog fonda na naknadu štete *koju je on pretrpeo* (ispunjavajući zakonsku obavezu prema oštećenom licu), to potraživanje je nastalo u momentu isplate odštete oštećenom licu, pa je logično da od tog momenta teče i zastarelost tog potraživanja. Uostalom, i u Zakonu o obaveznom osiguranju u saobraćaju, u slučajevima kada se predviđa pravo regresa Garantnog fonda (neosigurano i nepoznato vozilo), predviđeno je da se regresno pravo ostvaruje *po isplati osigurane sume, tj. naknade štete*. Naime, regresni zahtev se *po isplati osigurane*

---

41. Jankovec, Obavezno osiguranje za štete od motornih vozila, Beograd, 1985, str. 64–65.

sume to jest naknade štete ostvaruje na račun vlasnika motornog vozila koji nije zaključio ugovor o obaveznom osiguranju, i to za iznos isplaćene naknade, kamate od isplate naknade i troškova postupka. Kod štete koju je prouzrokovalo nepoznato vozilo, ako se posle njene naknade ustanovi koje ju je vozilo počinilo, regresni zahtev se ostvaruje na račun društva za osiguranje s kojim je bio zaključen ugovor o obaveznom osiguranju, i to za iznos isplaćene naknade, kamate od isplate naknade i troškova postupka (član 92. st. 3.). Dakle, u oba slučaja, pravo na regres stiće se od dana isplate osigurane sume to jest naknade štete, te je očigledno da od tog dana nastaju regresna prava Garantnog fonda, a to znači da od tog dana počinje da teče i zastarelost regresnog prava.

Početak roka zastarelosti ne može da bude uslovljen početkom roka zastarelosti odštetnog zahteva oštećenog lica ni iz teorijskih ni iz praktičnih razloga: naime, kada se eventualna parnica između oštećenog i Garantnog fonda pravosnažno okonča, možda je, s obzirom na vreme koje je proteklo od saobraćajne nezgode, već istekao rok za zastarelost potraživanja oštećenog prema štetniku, a to bi značilo da su zastarela i regresna potraživanja GF prema neosiguranom vlasniku. Otuda je prihvatljivo da početak roka zastarelosti regresnog potraživanja bude momenat isplate odštete oštećenom licu.

Postoji praznina u Zakonu o obaveznom osiguranju u saobraćaju kada je reč o regresnom zahtevu Garantnog fonda prema neosiguranom vlasniku motornog vozila i u slučaju štete prouzrokovane upotrebom nepoznatog prevoznog sredstva – dok u slučaju društva za osiguranje nad kojim je pokrenut stečajni postupak pravo regresa uopšte nije predviđeno. Pogrešna je sudska praksa koja iz činjenice da pravo regresa u Zakonu nije predviđeno za slučaj stečaja društva za osiguranje izvlači zaključak da to pravo i ne postoji, jer se zanemaruje opšte pravilo koje može biti samo izričito isključeno, što ovde nije slučaj.

Odštetni zahtev GF prema vozaču koji je prouzrokovao štetu

Kad je štetu prouzrokovalo neosigurano vozilo, sudovi često odbijaju da prihvate pasivnu legitimaciju vozača koji je isključivo svojom krivicom prouzrokovao štetu, pozivajući se na to da u Zakonu o obaveznom osiguranju u saobraćaju regres prema vozaču nije predviđen, već je predviđen samo regres

prema neosiguranom vlasniku.⁵ Ta praksa je pogrešna iz sledećih razloga: pogrešno je shvatanje da se ne mogu primeniti opšta pravila obligacionog prava o naknadi štete, zbog toga što je ova materija uređena Zakonom o osiguranju imovine i lica iz 1996. godine (sada Zakonom o obaveznom osiguranju u saobraćaju), kao zakonom koji je *lex specialis* u odnosu na Zakon o obligacionim

---

⁵ Primeri za to nalazimo u novijim sudskim odlukama. U odluci Apelacionog suda u Beogradu (presuda Gž. 7566/11 od 23. novembra 2012.) kaže se sledeće: „Zakon o osiguranju imovine i lica, kojim je, u članu 99. st. 2, propisano da se sredstva Garantnog fonda koriste za naknadu štete koja je prouzrokovana motornim vozilom (...) za koje nije bio zaključen ugovor o obaveznom osiguranju... Članom 104. st. 2. istog zakona propisano je da se regresni zahtev ostvaruje po isplati naknade štete od vlasnika (...) koji nije zaključio ugovor o obaveznom osiguranju, i to za isplaćene iznose, kamatu i troškove. Zakon o osiguranju imovine i lica predstavlja *lex specialis* u odnosu na Zakon o obligacionim odnosima kao *lex generalis*, pa je, u smislu navedene zakonske odredbe vlasnik vozila regresni dužnik i u onim slučajevima kada je vozač vozila kriv za udes, s obzirom na obavezu vlasnika da osigura vozilo. U tom smislu, vozač vozila nije pasivno legitimisan za isplatu regresa...”

U presudi istog suda (Gž. br. 2836/12 od 14. februara 2013.) navodi se: „Ovim propisom nije predviđeno pravo regresa u odnosu na druga odgovorna lica. U konkretnom slučaju tuženi je prouzrokovao saobraćajnu nezgodu pod dejstvom alkohola, što ne daje pravo Garantnom fondu na regres od štetnika, sve u smislu pomenutih zakonskih odredaba. Garantni fond nije sukcesor osiguravača, on po isplati naknade ne može da stupi u prava trećih oštećenih lica prema licima odgovornim za štetu, jer na njega ne prelazi pravo osiguravača na regres u smislu člana 87. st. 2. i člana 88. st. 2. Zakona o osiguranju imovine i lica.”

U jednoj odluci, ocenjujući navode žalbe, Apelacioni sud u Beogradu nalazi da je prvostepeni sud, imajući u vidu utvrđeno činjenično stanje, pravilno zaključio da tužilac (Garantni fond) nema pravo na regresni zahtev prema tuženom (vozaču kamiona), koji je vozio neosigurano vozilo. Sud navodi sledeće: „Iako se žalbom tužioca osnovano ukazuje da ne stoje razlozi prvostepenog suda da tužilac nije dokazao da vozilo kojim je upravljao tuženi nije bilo osigurano prema Pravilima o graničnom osiguranju prilikom ulaska u bivšu SRJ – budući da činjenica o tome proizlazi iz presude kojom je utvrđena obaveza tužioca da oštećenom u navedenom saobraćajnom udesu naknadi štetu – pravilan je zaključak prvostepenog suda da tužilac nema pravo regresa prema tuženom za isplaćeni iznos. Naime, prema članu 104. stav 2. Zakona o osiguranju imovine i lica, predviđeno je da Garantni fond – koji je, prema članu 99. stav 1. osnovan radi ekonomske zaštite putnika i trećih oštećenih lica i čija se sredstva, prema stavu 2. navedene odredbe, pored ostalog koriste za naknadu štete prouzrokovane upotrebom motornog vozila za koje nije bio zaključen ugovor o obaveznom osiguranju – ostvaruje regresni zahtev po isplati naknade štete od vlasnika motornog vozila koji nije zaključio ugovor o obaveznom osiguranju, što tuženi u konkretnom slučaju nije. Neosnovano se žalbom navodi da se odgovornost tuženog prema tužiocu zasniva na odredbama člana 154. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima, budući da je pravnosnažnom krivičnom presudom oglasen krivim za nastanak navedenog udesa, jer je tom odredbom regulisan odnos lica koje je štetu pričinilo (štetnika) i oštećenog. Tužilac u konkretnom slučaju nije oštećeno lice, već svoj regresni zahtev zasniva na članu 104. stav 2. Zakona o osiguranju imovine i lica, po kome taj zahtev u visini isplaćenog iznosa naknade štete, kamate i troškova ostvaruje od vlasnika motornog vozila. Kako iz utvrđenog činjeničnog stanja ne proizlazi da je tuženi, koji je vozio navedeno vozilo u trenutku udesa, istovremeno i vlasnik vozila – pravilno je odbijen regresni zahtev u odnosu na njega, te je, na osnovu člana 375. ZPP-a, odlučeno kao u izreci.” (Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Gž. 7697/12 od 6. februara 2013. godine).

odnosima, i u kome je predviđeno pravo regresa Garantnog fonda samo prema vlasniku motornog vozila koji nije zaključio ugovor o obaveznom osiguranju od odgovornosti (član 104. st 2.).

To što je zakonom Garantnom fondu kao isplatiocu odštete prema neosiguranom vlasniku vozila dato pravo regresa ne znači da je štetnik – vozač – oslobođen od odgovornosti prema opštim pravilima odštetnog prava i prava osiguranja. Zakon o obaveznom osiguranju u saobraćaju u članu 28. st. 2. predviđa sledeće: „Društvo za osiguranje koje naknadi štetu oštećenom licu stupa u njegovo pravo prema licu odgovornom za štetu, za iznos isplaćene naknade, za kamatu od isplate naknade i za troškove postupka, ako obaveza društva nije nastupila prema uslovima ugovora o osiguranju od odgovornosti.“ Oštećeni nikada nije izgubio pravo na naknadu od štetnika, u ovom slučaju od vozača, bez obzira na to što je, pored tog prava, dobio i pravo na naknadu od Garantnog fonda. Direktna tužba oštećenog prema osiguravaču (odnosno prema GF, koji umesto njega ispunjava obavezu naknade štete) poboljšava položaj oštećenog koji, pored jednog dužnika naknade, dobija i drugog, ali to pravo ne isključuje njegovo pravo prema štetniku. Isto tako i Garantni fond, koji ispunjava obavezu umesto vlasnika, stupa u prava oštećenog i prema vozaču koji je prouzrokovao štetu. Drugim rečima, Garantni fond, pored prava na regres prema vlasniku, ima pravo regresa prema štetniku za iznos isplaćen oštećenom licu. To što u Zakonu o osiguranju imovine i lica ništa nije rečeno o naknadi GF prema licu odgovornom za štetu (vozaču) ne znači da su isključena opšta pravila o stupanju osiguravača (Garantnog fonda) u prava oštećenog prema štetniku. Primena jednog pravnog pravila može se isključiti izričito (u konkretnom slučaju, na primer, odredbom kojom se predviđa da vozač motornog vozila kojim je prouzrokovana šteta ne snosi posledice svoje štetne radnje u slučaju kada je vozilo neosigurano) ili prećutno (ako se reguliše na drugačiji način), a njegovo isključenje ne može se podrazumevati činjenicom da o tome ništa nije rečeno. Pravila o regresu, kao opšta pravila obligacionog prava, mogu se derogirati samo precizno i u određenim slučajevima.

Osim toga, pravilom o regresu prema vozaču u slučaju neosiguranog vozila (takođe i u slučaju stečaja osiguravajuće kuće) postiže se i zahtev pravičnosti, a to je da štetnik, to jest lice koje je svojom krivicom prouzrokovalo saobraćajnu nezgodu, ne ostane zaštićen od bilo kakvih imovinskih posledica svoje štetne radnje samo zato što je odštetu isplatio neko drugi, to jest Garantni fond. Prema tome, vozač koji je skrivio štetu pasivno je legitimisan bez obzira

na to da li je vlasnik zaključio ili nije zaključio ugovor o obaveznom osiguranju od odgovornosti. Uostalom, apsurdno je da oštećeni može da tuži vozača za naknadu štete prouzrokovane njegovom isključivom krivicom, a da taj isti oštećeni ne može da tuži za istu štetu lice koje je štetu naknadilo.

Specifičnost, međutim, postoji u slučaju kada je zaključeno vansudsko poravnanje između osiguravajućih kuća povodom regresnog zahteva za isplaćenu odštetu; tada nije više u pitanju potraživanje naknade štete, nego potraživanje iz zaključenog poravnjanja, za koje nije propisan poseban rok zastarelosti niti pravilo o potraživanju iz ugovora o prometu robe i usluga, pa se stoga primenjuju pravila o opštem roku zastarelosti po osnovu ugovora o poravnanju.⁶

Zastarelost u osiguranju u budućem Građanskom zakoniku Srbije

Zastarelost potraživanja iz pravnih odnosa osiguranja predstavlja predmet zakonske regulative, koja, pored opštih pravila o zastarelosti, sadrži i posebna pravila za pojedine vrste potraživanja. U srpskom pravu Zakon o obligacionim odnosima reguliše pitanja zastarelosti kod potraživanja koja proističu iz ugovora o osiguranju (potraživanja iz ugovora o osiguranju života i potraživanja iz drugih ugovora o osiguranju), kao i potraživanja iz drugih pravnih osnova, na primer direktna tužba u osiguranju od odgovornosti i subrogacioni zahtev kod subrogacije osiguravača u prava osiguranika prema trećem licu koje je pričinilo štetu. Pri tome, u nekim od ovih slučajeva zakon određuje rok zastarelosti i početak tog roka, u drugima samo rok ili samo početak roka. Ovaj autor je u predlogu Komisiji za izradu Građanskog zakonika ukazao na potrebu da se za sva potraživanja o kojima je reč zakonom odrede i dužina i početak roka zastarelosti, vodeći računa o specifičnosti pojedinih potraživanja i interesima lica koja ih ostvaruju.

U tom smislu smatramo da bi rok zastarelosti potraživanja osiguravača iz ugovora o osiguranju trebalo da počne da teče od dana kada je kao poverilac

---

⁶ Vrhovni sud Srbije, Prev. 574/95 od 10. januara 1996. Takođe i u presudi Vrhovnog suda Srbije, Prev 614/97 od 15. oktobra 1997: „Kad između osiguravača oštećenog i osiguravača štetnika nije zaključeno vansudsko poravnanje kojim je regulisana visina štete, to potraživanje osiguravača oštećenog ne zastareva u opštem desetogodišnjem roku zastarelosti iz člana 371. Zakona o obligacionim odnosima, koji se vezuje za potraživanje po vansudskom poravnanju – već kao potraživanje naknade štete u trogodišnjem roku iz člana 376. Zakona o obligacionim odnosima.

imao pravo da zahteva ispunjenje obaveze druge strane; da zastarelost direktne tužbe u osiguranju od odgovornosti treba da teče od časa kada je oštećeni saznao za štetu i učinioca (alternativno: od dana kada je oštećeni saznao kod kojeg je osiguravača osiguranik osiguran); da bi trebalo proširiti dejstva opštih pravila o prekidu i zastoju zastarelosti i na zahteve oštećenog lica koje on ima prema osiguraniku i prema osiguravaču; da bi, pored pravila o zastarelosti subrogacionog zahteva, takođe trebalo predvideti pravila o zastarelosti regresnih zahteva osiguravača prema osiguraniku ili nekom drugom licu za isplaćenu naknadu štete trećem licu.

U rešenju koje je predloženo u Prednacrtu građanskog zakonika Srbije u koji je, pored postojeće odredbe o zastarelosti potraživanja po osnovu subrogacije (član 1255 – član 380. st. 6. ZOO), uneta i posebna odredba o zastarelosti regresnog potraživanja, stoji sledeće: „Regresno potraživanje osiguravača prema osiguraniku ili nekom drugom licu za isplaćenu naknadu štete trećem licu, za koju postoji odgovornost osiguranika ili nekog drugog lica, zastareva u roku od tri godine od dana isplate“ (član 1256). Nesumnjivo je da se ova odredba odnosi i na regresni zahtev Garantnog fonda kada je on u svojstvu osiguravača isplatio naknadu oštećenom licu i kada traži povraćaj isplaćenog od štetnika (vlasnika opasne stvari koji se nije osigurao od odgovornosti). Pri tome, da bi se izbegle teškoće u tumačenju pojma osiguravača u ovoj odredbi, to jest da bi bilo izvesno da se ova odredba odnosi i na Garantni fond, trebalo bi to izričito navesti. Druga mogućnost je da se predvidi rok zastarelosti potraživanja Garantnog fonda u Zakonu o obaveznom osiguranju u saobraćaju, što je, po mišljenju ovog autora, prihvatljivije rešenje.

Summary

**Subrogation and Recourse in Legislation and Court Practice
Legal Status of the Guarantee Fund**

Predrag Šulejić, Ph.D, full Professor of the Faculty of Law,
the University of Belgrade

According to the Law on Compulsory Traffic Insurance (Articles 91-93), the Guarantee Fund (GF) shall pay indemnity to the person who suffered the damage for which the uninsured owner of a motor vehicle or the owner of an unknown vehicle is liable or in the event when the liability lies upon the insurer in respect of which the bankruptcy proceedings was initiated. Upon indemnification, the Guarantee Fund may claim from such persons the recovery of the paid amount. This Law does not closely regulate different matters relating to the rights of the Guarantee Fund to the recovery of the paid amount such as the competency to stand trial in the event of a dispute with the driver who has caused the damage by his/her sole fault, right of respondent to raise objection, issues of jurisdiction and limitation (particularly regarding the provision on the length and beginning of the period of statute of limitations) and others. This leads to the different interpretations of legal regulations and different court practice. Different opinions in connection with these issues stem from the interpretation of the legal nature of the right of the Guarantee Fund. These relate to two different legal institutions: subrogation and recourse. Thus, it is necessary to identify the differences existing between these two institutions since, in practice, and even in legal texts, sometimes it is not differentiated between these two claims – they are either equated or wrongly defined.

Translated by: Zorica Simović